

به نام خدا

گذری بر تجارب دوران تدریس؛ از تعلیم تا تعامل...

مهتری عباس کمردی؛ مدرس رشته معماری هنرستان آزادگان

مهر ۱۳۹۷

بدون شک، دوران تدریس برای هر معلم، علاوه بر یاد دادن سرشار از فرصتهای یادگیری است. در واقع او فراتر از موضوع تخصصی که به دانش آموزان می آموزد، فرصت بی بدیلی در اختیار دارد که یاد بگیرد که چگونه یاد دهد، چگونه بهتر یاد دهد، چگونه اثربخش باشد و خود بیاموزد که رد ماندگار مثبت یا منفی که می تواند در خلال آموزش دروس تخصصی در مسیر زندگی پیش روی دانش آموز خود بگذارد، چیست؟

این مسیر برای اینجانب، مملو از خاطراتی است که هریک می تواند مصداقی عینی از موارد فوق الذکر باشد. اما ترجیح می دهم به جای تمرکز بر موضوعات مصداقی که شاید زمانی با زندگی افراد مشخصی گره خورد، به ذکر چند اصل کلی که به تعبیری یافته های تجربه کاری ام برای «آموزش اثربخش و جامع» است، بپردازم؛ اصول مذکور به شرح زیر است:

۱. دوری جستن از پیش داوری در مورد دانش آموزان

شروع هر سال تحصیلی، هر فصل، هر ماه هر هفته و هر روز برای دانش آموز نوجوان که شخصیت او در حال شکل گیری است، می تواند آغازی برای یک رویه جدید در زندگی باشد. هیچ کس، نه پدر و مادر، نه معلم و نه جامعه حق ندارد که این فرصت را از او بگیرد؛ چرا که این حق را خدای هر فردی به او با امکان زیستن عرضه داشته است. پس معلم ملزم به رعایت اصل پیش داوری و ارائه فرصتهای جدید رشد به دانش آموزان است. تلاش من همواره بر این بوده که هیچ روز از کلاس را با پیش داوری نسبت به دانش آموزانم آغاز نکنم. در ابتدای سال تحصیلی این نکته را به آنها یادآوری کنم که امسال سال جدید و فرصت جدید برای همه شما است. به آنها اطمینان می دهم که سابقه هیچ دانش آموزی را از معلمان سال پیش جویا نشده ام و با ذهنی کاملاً پاک و بدون پیش داوری نسبت به آنان وارد کلاس شده ام. تشویقشان می کنم که گذشته شان را اگر برای آنها سد پیشرفت می سازد، از خود دور کنند و از امروز آغاز کنند؛ چرا که آغاز همیشه زیباست.

۲. ایجاد امید و انگیزه برای ساختن زندگی خود و کشور

«امید»، اکسیر پویایی حیات است. دادن امید و ترسیم چشم انداز زندگی روشن برای دانش آموزان وظیفه معلم است. در این مسیر باید به دانش آموز یادآور شد که ساختن زندگی خوب فردی در گرو ساختن یک جامعه و یک کشور خوب است و این موضوع، انگیزه خوبی برای فعالیت و کار در راستای آبادانی و ساخت کشور است. تلاش می کنم که روز را با لبخند آغاز کنم. زیباییها و خوبیها و نوید آینده روشن برای آنان که جوانان این کشورند را یادآور شوم. دانش آموزان را تشویق و همراه در یافتن روز نه های امید کنم و در کنار آن، از آینده ای روشن و نقشی که هر فرد در ساختن آن می تواند

داشته باشد، برایشان بگوییم. به ارزش کار فردی در جامعه و در کنار دیگران آگاهشان سازم. توجه به اهمیت نقشی که آنها می توانند در آینده کشور داشته باشند، به آنها انگیزه آموختن می دهد و هدفمند در این مسیر حرکت خواهند کرد.

۳. مسؤولیت پذیری و جدیت در کار

در کنار ایجاد فضای صمیمی تلاش می کنم که خط قرمزهای کار را که جدیت و مسؤولیت پذیری شخصی دانش آموزان را زیر سؤال می برد تعریف کنم و به هیچ وجه از آن گذر نکنم. این امر، علاوه بر نقش مؤثری که در آموزش مطالب خواهد داشت، به دانش آموزان، توجه به اهمیت نقش تعریف شده برای ایشان و مسؤولیت پذیری در برابر کاری که بر عهده شان گذاشته شده است را یاد می دهد و در واقع، «اخلاق حرفه ای» را آموزش خواهد داد.

۴. ارزشیابی مداوم

ارزشیابی آموخته ها به روشهای مختلف سبب می شود که فرد همواره شناخت صحیح از وضعیت کنونی خود داشته باشد و بر اساس آن، برای موفقیت در درس برنامه ریزی کند. لذا آزمونها و روشهای ارزشیابی مداوم در برنامه کاری کلاس قرار می گیرد.

۵. تمرین خلاقیت و واگرایی ذهن

خلاقیت و پویایی و واگرایی ذهن نسبت به موضوعات را می توان تمرین کرد و تقویت نمود. از طریق تمرینهای مرتبط و بحثهای موضوعی تلاش می شد که این موضوع در برنامه های کلاس قرار گیرد. تلاش می شود که به دانش آموزان این آموزش داده شود که یک مساله علمی یا اجتماعی یا انسانی را می توان از ابعاد مختلف بررسی کرد و سناریوهای مختلف برای تفسیر یک موضوع یا حل یک مساله ترسیم نمود.

۶. مشارکت و کار جمعی

در برنامه های کلاس، تعریف پروژه های گروهی و یا تصمیم گیری جمعی در خصوص موضوعات، زمینه آموزش آداب کار با جمع را فراهم می آورد. این موضوع را از طریق تعریف پروژه های مشترک و یا بحثهای گروهی که لازم است جمع درخصوص آن به نتیجه مشترک برسد، آزموده ایم.

۷. همکاری دانش آموزان در آموزش

استفاده از ظرفیت خود دانش آموزان در فعالیتهای آموزشی علاوه بر آن که قدمی در راه مشارکت است که در بالا به آن اشاره شد، حس تعلق دانش آموزان را به کلاس افزایش می دهد. علاوه بر آن، اگر صحیح هدایت شود، می تواند فرصتی برای رشد اعتماد به نفس دانش آموزان فراهم آورد. این موضوع را در کلاس از طریق سپردن بخشهای کوتاهی از آموزش به دانش آموزان از طریق ارائه گزارش کار یا کنفرانس یا توضیح و ترسیم بخشی از مطالب، با توجه به ظرفیتهای آنها و با ایجاد فرصتهای مسابوری برای آنها مورد آزمایش قرار داده ایم.

۸. احساس مسؤولیت نسبت به محیط

لازم است که افراد نسبت به پاکیزه نگاه داشتن محیط حضور خود و مصرف صحیح منابع طبیعی (آب و انرژی) حساسیت داشته باشند. این موضوع از طریق دعوت دانش آموزان به همکاری در این زمینه و در ادامه، تذکر به ایشان در برنامه ها لحاظ می شود. در کلاسهای عملی دانش آموزان باید پس از اتمام کار، کلاس را تمیز کنند و در ساعاتی که نور خورشید کفایت می کند، برق را خاموش نگاه دارند.

۹. توجه و حساسیت بصری نسبت به محیط

ساعات حضور در کلاس بخش از ساعات عمر انسان است که در فضایی می گذارند و لازم است که نسبت به کیفیت محیط حساس باشد. لذا دعوت به حساسیت نسبت به زیبایی بصری محیط، ایجاد طرحها و برنامه هایی جمعی جهت افزایش کیفیت محیط و زیباتر کردن آن در دستور کار کلاس قرار دارد.

۱۰. ایجاد فضای صمیمی و دوستانه و رویکرد انسان مدارانه

درعین جدیت در کار و اولویت بخشی به آموزشهای تخصصی، لازم است که این احساس در دانش آموزان ایجاد شود که جایگاه انسانی هر فرد فراتر از هر برنامه کاری و آموزشی قرار دارد و احترام به شخصیت و ویژگی های انسانی و احوالات او یک امر با ارزش است. اعمال این رفتار در مورد هر فرد، علاوه بر ایجاد حس قدردانی و تعلق پذیری در او، کمک می کند که خود دانش آموز نیز در ارتباط با همکلاسان، معلم و پرسنل مدرسه این اصل را بپذیرد. به عنوان مثال، اگر روزی حال جسمی و یا روحی دانش آموز خوب نبود، تلاش می شد که درک صحیحی از این مساله داشته و برنامه ریزی کار دانش آموز براساس آن صورت گیرد. به صورتی که شان افراد زیر سوال نرود (بدون اعلام اسم و آگاهی فرد) در مواردی که فردی به مشکل می خورد تلاش می شد که کمکهایی هرچند کوچک از طرف دانش آموزان جمع شود تا حس مسؤولیت نسبت به همنوع در آنها نهادینه شود. این نمونه ها این حس را برای همکلاسان نسبت به یکدیگر و نسبت به پرسنل ایجاد نموده تا بی تفاوتی نسبت به اطرافیان و مسائل و مشکلات آنها به عنوان یک امر نکوهیده و توجه به «انسان» به عنوان یک امر پذیرفته و ارزش تلقی شود.

۱۱. صداقت در کلاس

عینیت بخشیدن به صداقت معلم به همدلی و همراهی دانش آموزان کمک کرده و علاوه بر آن، مفهوم صداقت را در ذهن دانش آموزان نهادینه می کند. مواردی را که پاسخ سوالی را نمی دانستم، تلاش می کنم با پاسخ «نمی دانم» و «سوال می کنم و پاسخت را می دهم»، آن را تبدیل به یک فرصت برای آموزش یک ارزش اخلاقی به دانش آموز کنم.

۱۲. انتقادپذیری

کلاس درس باید فرصت تمرین انتقادپذیری باشد. برای دانش آموزان در گفتگوها و بحثهای جمعی این فرصت را فراهم می کردم که انتقادات خود را نسبت به کارم بیان کنند و چنانچه پاسخی قانع کننده برای آن داشتم، ارائه می دادم.

۱۳. رعایت آداب و شأن اخلاقی

توجه به مسائل اخلاقی و آداب معاشرت بخش مهمی از زندگی روزمره ما است و با حساسیت معلم نسبت به این مسائل آموزش خوبی به دانش آموزان داده می شود.

به عنوان مثال حساسیت نسبت به ادبیات گفتگوی دانش آموزان با یکدیگر و تذکرات هوشمندانه و ظریف به دانش آموزان، آداب حضور و نشستن در کلاس و احترام به همکاران و عدم الزه به دانش آموزان در خصوص دگویی از دیگر معلمان از این دست مسائل است که در خلال آن دانش آموزان آداب رفتار صحیح را آموزش می بینند.

در مجموع، دوران تدریس فرصت خوبی است که در کنار آموزش محتوای دروس، بسیاری از ارزشها و توانمندیهای فردی و جمعی را از طریق برنامه های جنبی یا در متن کار به صورت عملی و غیر مستقیم به دانش آموزان آموخت و در وجود شان نهادینه کرد. تجربه نشان داده است که این آموزشهای جنبی چنانچه به خوبی صورت گیرد، در هدف اصلی کلاس، یعنی آموزش دروس تخصصی نیز تأثیر بسزایی خواهد داشت.

با آرزوی موفقیت